

Duduia Margareta

III

În scrisoarea aceasta, prietino, am să-ți vorbesc despre niște serbări foarte ciudate populare, care se fac la Crăciun și la Anul-nou. Am făcut mare haz.

Mai întâiu de toate să vezi ce pregătiri se fac în gospodăria lui cuconul Tudorache! Cucoana Irena și-a pus un șorț mare, alb, dinnainte, și-a suflecat minicile și a intrat în bucătărie, — o bucătărie uriașă, curată ca'n palmă. Gavril bucătarul cel negru tot dă din mină, zimbînd, parcă se pregătește să frămînte ceva. A intrat și Margareta în urma cucoanei, am intrat și eu; e un fel de procesiune. Și văd pe Ilie, vizitiul, aducînd patru claponi tăiați; iese și intră iar, c'un curcan; iese și intră iar, cu două giște.

Eu am bătut din palme și m'am speriat: «Ce-o să faceți, mă rog, cu atîtea paseri tăiate?...

— Ce? zice Gavril, și-și pune cu ifos minile în șolduri. Avem noi ce să facem, ducă...

— Din claponi arc să facă și potroc! strigă veselă Margareta. Tatei îi place grozav. Curcanul,—fript... Pieptul de curcan îi place lui Costică: el trebuie să sosească desară... Din giște facem răcitură, domnișoară Amalie! Ceva mai minunat nici nu se poate. Vorba tatei, ceva dumnezeesc, domnișoară Amalie! — Răcitură, potroc, habar n'aveam de-așa mîncări.

Vizitiul Ilie făcea oarecare gesturi de orator:

«Să vedeți dumneavoastră, ce fragedă are să fie carnea curcanului! L-am îmbătat cu două păhare de rum... Unul lui și unul mie... Am încălecat pe-un cal ș'am început să-l alung, sărut mina,—și unde s'a oprit și s'a pus jos, drept lingă trunchiul, acolo i-a căzut și capul...»

Duduia Margareta făcea haz de vorbele moșneagului, și-și strecură pe furiș un bănuț alb. Ilie îl îndosi ca un scamator, îl mistui pe dată. Apoi se întoarse spre ușă. Se opri și începu a rîde: intra spălătoreasa, madama Iulia, și era minioasă.

«Aha! aha! mormăi bătrînul abia auzit. Ss! ss!»

Cucoana Irena, cercetind paserile, părea că știe ce are să se întâmple. O întrebă fără să se uite la dinsa :

«Ce-î, Iulie? ce ai de spus?..»

Atunci ochii Nemțoaicei se bulbucară și fața i se înroși ca o coajă de rac. Intinse înaintea minile cu degetele rășchirate. Incepu a-și tremura buzele...

«P...p...p... conita!... P...p...p... conita!... P...p...p... conita!...»

Și-și tremura degetele și privea furioasă pe cucoana Irena.

«Ce-î, Iulie? Iar te-ai sfădit cu Gavril?..»

— P...p...p... Gavril, conita!... P...p...p... spus la mine: p... p... na dracu!... p...p... du-te na dracu!... p...p... vai, vai!...» Și deodată începu a plinge.

Ilie bătrînul voia să iasă. Se oprise în prag, încovoiat puțin și rîdea, privind îndărăt peste umăr. Bucătarul parcă se scula dintr'un somn greu, cu o nedumerire grozavă în priviri.

«Eû, conita? vai de mine, conita! Ferească sfîntul! Unde se află! Se poate așa ceva? Nu mă cunoști mata, conita?..»

— Te cunosc, te cunosc... Cam trageți dumneavoastră la măsea, în ajunul sărbătorilor...

— Da' unde se află, cuconita, da' să chiorăsc, dac'am pus în gură strop de băutură...»

Iar Nemțoaica își ștergea lacrimile cu pestelca și se ruga :

«P...p...p... conita... P...p...p... dai la dinsu' nafara!..»

— Ei hai, hai, împăcați-vă zise zîbind cucoana. Altădată m'aș supăra... Așa mi-ați făcut și anul trecut, drept înaintea sărbătorilor... Impăcați-vă, că altfel mă supăr...»

Iulia începu a rîde dintr'odată.

«P...p...p... zici așa conita... P...p...p... pacam!... Zic... p...p... p... zic și eû na tine... p...p... na drac!... P...p... Acù pacam...»

Și era foarte veselă; iar bucătarul intrase cu nasul în spuza focului și rînjea, c'o gură colosală cu dinții ca de fildeș.

După scena aceasta, de care eû și Margareta am făcut un haz nespus. s'aû început pregătirile paserilor, a vînatului, a plăcintelor. Era o mirodenie aspră în încăperea largă. Focul uriaș ardea în cuptor și ne dogorea; afară bubuia un vînt iute de iarnă; iar Gavril tăia și împărțea, se strecura în toate părțile, își suna cuțitele și vasele, sub supravegherea cucoanei.

După aceia, în zilele Crăciunului, iubite, s'aû întins niște mese, de-am scos adevărate țipete de pasere îngrozită cînd le-am văzut. Și o mulțime de prietini și rudeni se așezau la mesele acelea și ședeau ceasuri întregi benchetuind. Eû ieșeam cu Margareta, ne căutam noi de ale noastre treburi, ne mai întorceam, toți erau roși și veseli și într'una închinau paharele, ridicîndu-se în picioare, în cinstea cuiva.

Ziua intrau copii zgriburiți, incotoșmați în straele părinților lor, niște bieți copii săraci, cari întrebaû la poartă :

«Primiți stelari?»

Moș Ilie le făcea semn de îndemnare cu capul :

«Haï, măi Țică, haï, aici aveți noroc...»

Și intrau cu sfială, purtînd steaua; o stea mare de hirtie, în virful unui băț. Are zugrăveli felurite, cu roș, cu albastru, cu aur, și'n mijloc o mizgilitură, din care totuși se înțelege că e vorba de un staul, de un Isus,—se vede o fecioară Marie țapănă, un Iosif cu o prăjină în mînă, niște boi cu capete uriașe, niște oi cu înfățișare de lupi. Și cînd așează steaua o îndreaptă spre icoane, apoi o scutură, și un clopoțel sună deodată sfios, ca prevestirea naivă a unei taine. Copiii își înalță capetele și ochii umezi spre icoanele ferecate în argint,—și încep să cînte. Aș putea zice că unul strigă într'un fel și altul în altfel... Cîntarea lor e cam sălbatică; și uitîndu-se la icoane, parcă prind putere în glasuri. Margareta zimbește cu îngăduință. Iar unul din copii se pregătește și, pe scripti care scriție, trimete o stea mai mică spre icoane. Aceia e steaua magilor; și clopoțelul iar sună vestind taina.

«Brava, băeți, zice cuconu' Tudorache. Să nu uitați și să veniți și la anul...» Și le pune în mînă gologani: cîte cincizeci de bani la fiecare. Și copiii ies. Îi vedeam pe fereastră cum pășesc mărunt prin ograda, cu ciubotele lor mari, cu nasurile roșii, lîngă poartă se opresc față în față, își alătură capetele și-și socotesc, în palmele întinse, averea.

«Uite, de asta nu mă pot lăsa, zice vesel cuconu' Tudorache. Eū vreaū să rămîn cu obiceiurile părintești... Atita bucurie aū și copiii...»

Cucoana Irena, în scaunul ei, stă gînditoare cu minile împreunate în poală. Margareta s'a apropiat de frate-său Costică. Încă nu și-aū isprăvit destăinuirile, și nu s'aū văzut de multă vreme.

Domnu' Costică e un tiuăr voinic, nalt, cu obrazul smead. Are ochii neliniștiți ai lui cuconu' Tudorache. Abia îi infierează musteața. Stă cu mîna dreaptă pe genunchi, cu stînga își necăjește puținul puf de sub nas. Vorbește cu soră-sa, ride și se bate cu palma dreaptă peste genunchi, iar din cînd în cînd mă privește pe furis.

Petrișor face mult haz în asemenea zi mare. S'a pus înaintea mea, cu picioarele îndepărtate în lături, cu minile în șolduri, și mă țîntește cu privirile lui iscoditoare:

«Domnișoară Amalie, pe la dumneavoastră sînt așa obiceiuri?..

— Nu, pe la noi nu sînt...

— Domnișoara care a fost înaintea la noi, zicea că acestea sînt obiceiuri barbare. Tot așa zici și dumneata?... Să vedem ce zici dumneata...

— Mie îmi plac, Petrișor. Eū nu zic așa...

— Bine, zice Petrișor mulțămît. Atunci ai scăpat de o mare primejdie...»

Eū priveam nedumerit spre el. Domnul Costică se ridică rîzînd, pe cînd copilul se depărta serios, cu minile în buzunări.

«Nu te inspăimînta, domnișoară Amalie, zise Costică. Iată

despre ce-î vorba... Petrișor e un drac și jumătate... Innaintea dumanitale era la noi domnișoara Fani,—și ei nu-î plăceau barbariile noastre, resturile noastre de barbarie. Atuncea Petrișor s'a înțeles cu moș-Ilie și într'o noapte a dus un buhaiu, de cele cu care umblă flăcăii la sfintul Vasile... O bute acoperită strins la un capăt cu o peliță de burduf... Prin mijlocul peliții trecut un smoc de fire de coadă de cal. Cu minile umede tragi de fire,—și butoiul, adică buhaiul, începe a mugii adînc;—așa ceva poate ai mai auzit, domnișoară Amalie... Și iaă ei, Petrișor și Ilie, acest buhaiu, noaptea,—și-l pun în ușa domnișoarei Fani... Il ținea bătrînul. Și Petrișor își toarnă, după toate regulile artei, borș în palme, și începe a trage buhaiul de coadă... În mugirile acelea grozave, se cutremurau păreții... S'a au deșteptat toți din toate părțile, iar în odaia domnișoarei s'a auzit un țipăt sfișietor... Parcă intrase cineva s'o înjunghie...»

Priveam spre Petrișor. Se zvirlise cu fața în jos pe o canapea și rîdea înfundat acolo. Rîdea și ceilalți toți. Mie însă, cum îți inchipui, nu-mi prea venea a rîde.

Sara vin *irosi*. Scot săbiile, Irod și magii; vorbesc despre nașterea Mintuitorului. Un harap urît se răstește cătră toți cu un buzdugan; iar un Jidov ghebos, cu barba de cîlți, sare în toate părțile cu țipete de spaimă, cu degetele rășchirate deoparte și de alta a bărbii. În sală, moș-Ilie îl așteaptă, îi iese înaintea, îi dă foc bărbii c'o luminare, și toate slugile se grămădesc cu haz mare, se îmbulzesc; iar la urmă, rîzînd cu lacrimi care i se scurg pe fața roșie, se poticnește și madama Iulia, chinuindu-se să rupă două vorbe rominești.

«P... p... p... asta... p... p... Ili... asta drac mare!...»

Urmează, după bucuriile Crăciunului, cîteva zile de odihnă. Pe urmă iar zarvă și pregătiri, iar giște tăiate pentru răcitură, iar curcani îmbătați, alungați,—nici nu-ți faci idee, prietine, ce veselie nebună. Toată lumea pare a-și uita grijile și necazurile.

Și'n ajunul Anului-noi, *buhaiul* începe să mugească le ferestre. În jurul lui flăcăi se îmbulzesc. Unul sună un clopot, rar, domol, și rostește în versuri line istoria colacului de grîu; unul zice din fluer o frîntură veselă de cîntec, pe cînd o tobă zurue și bumbăește tactul. Harapnice inchipuesc minarea boilor în ogoare și pocnesc asurzitor; flăcăii, la indemnuri, mină boii: hăi, hăi! cu glasuri care ar deștepta și pe morți din morminte. Stamba fereastră cu Margareta și ascultam urarea aceasta pentru an bun și holdă imbielșugată. Ce poate să fie mai frumos într'o țară de plugari?—Unele roate de flăcăi veneau cu adevărate pluguri, și argații curții se puneau la tocmeală pentru arătură, pentru sămănătură, se spuneau glume, clocoteau risurile, și clopotul de aramă suna rar, și cuvîntătorul saluta pe gazdă:

«La mulți ani, cucoane Tudorachel!...»

Ilie le aducea un colac de grîu, după cum se vorbește în versurile lor; Petrișor ieșea c'un pumn de goigani. Și'n vremea asta lumea se pune la masă, în mirodeniile mîncărilor, o lume pe

care niciodată n'am fost în stare s'o cunosc în întregime. Un taraf de lăutarî se așează lângă ușă, și începe o peterecere «ca'n vremurile vechi», cum spune cuconu' Tudorache. Eă nici nu înțeleg unde intrau atitea mîncări felurite. Desigur că toată lumea se va îmbolnăvi, mă gîndeam. Dar într'un tîrziu am înțeles că nimeni nu se va îmbolnăvi; toți erau senini și voinici, ca și 'n ceasul dintăiū.

Din cînd în cînd se opreaū lăutarîi. Intra, ca să veselească pe boerî, o capră. O piele de căprioară, împodobită cu oglingioare, cu flori uscate, pe care o ia în cap și'n spinare un flăcăū. La botul caprei două lemne lucrute în chip de plisc, clămpănesc, purtate pe dinlăuntru cu un meșteșug foarte simplu. Un moșneag cîntă din fluer și capra joacă și clămpănește. O melodie de trei note, melancolică, care curge în tactul pliscului de lemn. Și căprarul își indeamnă capra, îi cîntă domol:

«Ta-ța-ța! căprîță, ța!

Atit. Și pot să-ți spun că am fost mișcată de lucrurile acestea simple care s'aū păstrat în popor de sute și sute de ani. Lucrurile vechi și simple totdeauna mă mișcă.

Pe urmă a intrat, spre bucuria oaspeților, un urs cu blana de fin, care mormăia înfiorător, și pe care îl juca, zmuncindu-l de lanț, un arsar uns cu funingine, cu chimirul bătut în ținte de alamă, cu căciula și cu zeghea jerpelită.

Și capra și ursul aū plecat, după ce aū băut cite un pahar de vin bun dela boerî,—iar lăutarîi aū început iar să cînte din viorile lor. Și unul, cu ghitara, ieșea înaintea, își scotea pieptul în afară, își umfla gușa și începea cu un glas care cutremura flacăra luminărilor cîntece de dragoste, foarte vechi, se zice, și foarte triste.

Dar mesenii erau veseli. Împărțeau o plăcintă uriașă din care scoteau bilete cu versuri. Petrișor îmi aduse partea mea pe-o farfarie,—apoi se aplecă pe umărul meu, ca să-mi cunoască soarta. Și el dădu de veste tuturor, dînd semnalul rîsului și zbîrlindu-și părul cu degetele, de plăcere. Imi citea cu ifos biletul meu:

«Ești o roză, ești un crin,
Pentru tine eū suspin!...»

Și-și ducea, privindu-mă cu foc, mînile la piept și le zvîrlea spre mine, cașicum voia să-și zmulgă inima și să mi-o dea mie. A fost un haz nemaipomenit.

După sărbătorî, liniștea mi s'a părut mai mare; iarna părea mai albă. Mă stringeam friguroasă înaintea tocului care pîlpăia vesel. Cuconu' Tudorache începea să lipsească de-acasă; în schimb, după-amiezile le petreceam cu domnul Costică. Citeodată ne cîntă; citeodată ne punem să jucăm cu dînsul *domino*; zice că se plictisește acasă; totuși îi place să stea cu noi. Are risul foarte ușor; face haz de multe lucruri, de amintiri, de întimplări dela universitate, pe care le povestește cu ușurință. Margareta pare însă a avea ceva; stă pe gînduri, și rareori se

veselește la ghidușile studentului. Citeodată Costică își bate joc de dinsa :

«Asta-i babă, zice el, asta nu-î fată...»

Și fetița îl privește fără să zică nimic, o privire tare și neinduplecată.

Iarna e cu viforuri, cu virtejuri de zăpadă. Viscolește zile întregi. Apoi deodată firea incremenește într'o albeață nesfirșită. În unele nopți, tremură la geamuri un vînt subțire, cu modulații chinute, — și nu pot dormi. Într'o noapte, alaltăieri, stam așa, trează. Oftările crivățului aveau în adevăr în mlădierile lor ceva omenesc. Și nu înțeleg cum, deodată, cum stam așa cu ochii deschși prin întunerici și ascultam, mi s'a părut că se deschide înaintea-mi o cîmpie nemărginită, într'o lumină vinată. — Și deodată din necunoscutul, din pustiul acesta, au început a izvorî mișcările vieții; deodată am văzut toate împrejurările în care s'a dat serata cercului nostru artistic, — și dintr'odată, pe neașteptate, am înțeles o mulțime de lucruri, o mulțime de taine din viața care mă impresura.

Serata cercului artistic s'a organizat cu ușurință. La o petrecere plăcută e ușor să aduni lumea, mai ales iarna. Și iată pe Costică al nostru, iată pe domnul Artur Crivăț, iată tot tineretul mai ales din țirgul nostru umblînd din casă în casă și vînzînd bilete. E vorba de ajutorarea săracilor: lemne și haine. Cu oarecare stăruință se string bani; se fac repetiții pentru o piesă de *Labiche* în care mi s'a dat și mie un rol de fată bătrînă, pe care, pot să-ți spun cu siguranță, că-l joc minunat. Tînărul nostru Costică va rosti anecdote în versuri; fetița va cînta din vioară, numai cîteva bucăți... Insfirșit, la o reprezentație de binefacere nu trebuie să fie cineva așa de pretențios. — Lui domnul Artur Crivăț îi plăcea socot, din piesă, mai mult jocul meu. În ziua cu pricina s'a adunat, pentru o ultimă repetiție, toată lumea, acasă la noi. A cîntat fetița întâiu, foarte gravă și gînditoare. Erau o mulțime de tineri, o mulțime de fete, erau și cucoane. Vorbeau cu toții. Fetița s'a oprit deodată și și-a lăsat arcușul în lungul trupului.

«Ce este? a întreat cucoana Lucia Rizu. De ce te-ai oprit, drăguță?»

— Vă rog să tăceți, nu pot cînta altfel...» a răspuns cu glas blajin fetița.

Pe urmă, a urmat piesa. Toată lumea rîdea; Petrișor sărea în jurul nostru. Costică s'a ploconit înaintea mea cu ceremonie. Zice:

«Domnișoară Amalie, ești o adevărată fată bătrînă...»

Era cam aspră gluma. N'am zis nimic. Am tăcut. Cîțiva au cercat să ridă. Eram rănită, cred că eram palidă; fetița s'a alăturat de mine și mi-a zis cu glas trist:

«Domnișoară Amalie, te rog nu te supăra... Citeodată și oamenii cei buni fac și spun prostii...»

Cugetarea aceasta de «fată bătrînă», m'a răcut să zimbesc. I-am zis: «Ce copilă ești! Așa de sentențioasă... Ce ai tu, fetiço?...»

Costică își rostea tare versurile lui, se apleca, se innălța, dădea din mină.—vorbea de Țigani și de Ovrei, și toți din jur se stricaă de ris.

Iar sara, în sala îngustă a teatrului, în care mirosea a praf răscolit și udat, ne-am ingrămădit cu toții printre paravanurile afumate și sfîșiate și am așteptat până ce s'a adunat lumea. Era o innăbușeală grozavă. Priveam printr'o gaură a cortinei la mulțimea de pălării ale cucoanelor, așa de mari, așa de pline de pene, de flori și de mărgele. În juru-mi clocoteau murmure, se așezaă mese, se aducea pianul. Treceaă tineri ca'n izbiri de vint.—Și din sală deodată porniră tropăiri și bătăi de bastoane în dușamele.

«E nerăbdătoare lumea!» zise bucuros Costică. Apoi se apropiă de mine: «Domnișoară Keminger, cred că nu mai ești minioasă, m'ai iertat...» Era și Artur Crivăț de față. Nu puteam decit să zimbesc și să mărturisesc că nu sînt o fință cu minii veșnice.

Și iată că se ridică cortina. Scena e goală. Mulțimea se mișcă un timp, apoi capetele se liniștesc.—Și innaintează în lumina puternică Artur Crivăț, cu părul scinteetor și ondulat, un adevărat cap de artist. Vorbește cătră lume despre *binefacere*. Vorbește foarte ușor. Înțeleg și eu bine vorba lui inflorită, rostită cu grijă. Îi ascult din culise glasul limpede. Lîngă mine, atentă, cu genele plecate, cu urechea ațintită, ascultă și fetița. E vorba despre nenorocirile celor umiliți și slabi, despre bunătatea celor «cari au avut parte de bunurile soartei, în valea aceasta a plîngerii». Cuvîntarea e din ce în ce mai mișcătoare. Îmi vin lacrimile cînd sfîrșește:

«Doamnelor și Domnilor, fiți buni, fiți milostivi... Și Domnul a zis așa: Fericiti cei milostivi...»—Și deodată încep să răpăiască aplauzele. Tresar. Mi se zbate inima. Pentru întăia oară aud de pe scenă aplauze. Au un răsunset cu totul deosebit.

Tinărul își șterge fruntea de sudoare, pe cînd cortina se lasă. Îl felicităm. Pare fericit de succes. Costică Amărăscu îi zice rizînd: «Ai întors'o bine la urmă...»

Vine rîndul duduii. Își încruntă sprînceana. E mișcată; dar arcușul nu-î tremură în mină. Pare preocupată. Cortina se ridică din nou; murmurul încetează. În rochia ei albă, în lumina puternică, fetița pare că plutește într'un noraș de ninsoare.—A început, și-a culcat un obraz pe vioară; ochii îi lucesc. Și într'o adiere adîncă, stranie și sălbatică, tremură parcă o durere veche; o melodie așa de mișcătoare parcă n'am auzit încă. Știu că e un marș funebru de Chopin, dar nu mi-am inchipuit că-mi va tresări, imi va tremura așa inima... Inchid ochii. Și cînd ridic pleoapele, într'un colț al sălii, jos, feriti parcă, văd pe cuconu' Tudorache și pe Lucia Rizu. Ea ride,—de ce ride? Vorbește încet. De ce vorbește, cînd fetița cîntă? Iar boerul stă cu ochii ațintiți asupra ei, cu fruntea ușor încrețită, cu ochii mistuiți ca de foc,—ca și'n sara cînd l-am văzut pătimaș, jucînd cărți...

Cîntecul incetează deodată. Un marș funebru lasă după sine o tăcere, o tăcere adîncă, prin care, filiiie nevăzută ceva, ca o suflare de durere din altă lume. Toți stăteau incremențiți. Și deodată fetița a dat un țipăt ușor. A închis ochii, a scăpat arcușul din mîna. Ne-am repezit spre dînsa. Crivăț a ajuns-o întăiū, a sprijinit-o; în sală s'a iscat tumult; boierii sar peste bănci; într'o clipă a ajuns lingă Margareta și cuconu' Tudorache.. Dar fetița s'a făcut bine; s'a întepenit în picioare, a încercat să zimbească; numai ochii îi ardeau ca de boală.

«Nu-î nimic, zise; o ameteală. A trecut acuma...

— A cîntat prea cu pasiune!...» zice gifiind, pierdut, cuconu' Tudorache. Și se învîrte în jurul fetiței.

N'a mai avut haz reprezentăția de binefacere. Nici eū n'am mai avut, firește, nici-un succes. Numai Costică și cu domnul Crivăț răcneau ca niște nebuni pe scenă, ca niște adevărați artiști, pentru cari amănuntele vieții nu pot fi turburări.

Iar fetița nu zicea nimica. Ea a fost tăcută și tristă cîteva zile. N'a mai voit să audă de cerc artistic. O rugam eū, o ruga domnul Artur Crivăț, o ruga Lucia Rizu.

«Ce voiți? zicea zîmbind duduia, și ochii îi luceau. Sint convinsă că cercul e o zădărnice... Și cred că se poate face fără mine...

— Gîndește-te la sáraci, dudue, șoptea magistratul.

— Eū sint foarte hotărîtă, zise liniștit Margareta; nu mai pot...»

Cucoana Irena era mîhnită. Lucia Rizu avea o mare părere de rău:

«Păcat. Face rău. De ce, dragă Irenă, e așa de încăpățînată copila?...»

În noaptea mea de nesomn, pe cînd se strecura pe la geamuri vîntul,—vedeam curat icoanele și auzeam cuvintele. Și deodată înțelegeam limpede că între cuconul Tudorache și Lucia Rizu este ceva. Înțelegeam ochii boierului înflăcărați deodată de patimă. Și înțelegeam privirea ascuțită și risul cu triluri al cucoanei Lucia. Și am o simțire de teamă, parcă o greutate îmi apasă inima.

15 Ianuarie.

Aici, iubite amice, mi-am întrerupt scrisoarea. Mă pusesem la masă s'o urmez, mă gîndeam la iarna dela noi, la ghețarii noștri, pe cînd afară, pe geamuri, se vedea învăluirea ninsorii.

Ușa se deschise. Știam că-î fetița. Intorsei capul.—M'am speriat, m'am sculat în picioare. Era palidă, cu ochii în lacrimi, și tremura.

«Ce-î, Margareto? Pentru Dumnezeū, ce ai?»

Ea se așeză pe un scaun, se trînti mai degrabă; apoi își ascunse fața în palme. Trupu-î era scuturat de fior.

Cercam s'o mîngîi. Stam lingă dînsa, plecată asupra ei, îi ridicam fruntea, îi cuprinsesem mîna. «Ce ai, drăguță? Ce s'a întîmplat?...»

Și fără să știu de ce, îmi veneau și mie lacrimile.

Deodată se întoarse spre mine.

«Am vrut să spun mamei, zise ea încet. Dar nu pot. Asta ar fi grozav...» Și plinsu-i încetă. Iși scoase batista subțire de mătăasă, își șterse ochii. Avu un gemăt ușurel, și mă privea cu ochi arzători, bolnavi parcă. Eu tăceam, presimțeam o nenorocire.

«Iată ce este, zise fetița dintr'odată, cu glas înăbușit. Azi am văzut ceva cumplît... A fost la noi Lucia Rizu... A sărutat pe mama, a stat cu ea de vorbă, a făcut haz... Și tata era foarte turburat... Încă dela reprezentăție am bănuț eu ceva... Atuncea i-am văzut într'un colț... Tata avea privirea lui pierdută, privirea lui pătimașă... Și Lucia râdea, ea are un ris foarte rău, parcă șfarmă între dinți ceva, parcă mușcă... Și atuncea am avut o izbire în moalele capului, o fulgerare în ochi, și eram să cad din picioare...»

Nu știu dacă mă 'nțelegi, domnișoară Amalie... Eu iubesc mult pe tata, și pe mama...

Pentru mine tata a fost ca un sfânt... În închipuirea mea era curat, îl vedeam limpede, fără păcat; sărutarea lui nu putea să fie decît curată, pe fruntea mea... Eu am fost un copil, eu nu înțeleg nimica... Și deabia acū văd cît e de rea lumea... Sînt foarte nenorocită... N'am prietină; numai pe tine te am, domnișoară Amalie... Poate mă înțelegi, poate pricepi ce se petrece în mine, cum mă doare în piept... Am ca un ghimpe la inimă...»

Îi gilgiia glasul în lacrimi. Vorbea repede; avea o flacăra în priviri.

«Și astăzi, zice, râdea iar cu risul ei... Și tata era neliniștit. A vorbit și cu mine. A voit să mă sărute... Eu însă am început a ride, m'am ferit... Dar nu rideam, mi se zbătea inima și simțeam că mă 'nnăbuș... A sărutat pe mama. A ieșit. A petrecut-o tata. A ieșit după dinsa. Și 'ncet, fără să mă simtă, am ieșit și eu în sală, pe altă ușă... Ș'atunci i-am văzut în sală... I-am văzut, domnișoară Amalie, cu groază!... Ea avea ca o sclipire de fulger în ochi, și tata a sărutat-o lingă ureche, și o ruga încet: «Cînd?»

Ce fac? ce fac eu acuma? șopti repede fetița. Domnișoară Amalie, ce fac? Spune, ce să fac? Întăiu am vrut să strig... Mi s'au înnegurat ochii... M'am tras încet îndărăt. Mama m'a întrebat: Ce ai, puiule? Nu știu cum i-am răspuns: Mă doare capul... — M'am gîndit o clipă să-i spun totul...»

Eu tresării:

«Nu, să nu-i spuî...»

Fetița se gîndea. Îi atîrna de gene boabe de lacrimi. Se gîndea, cu privirile drepte și întunecate.

«Nu, n'am să-i spun, zise ea încet, foarte hotărîtă. Asta e o mare nenorocire... Parc'a murit cineva. Dacă i-aș spune, eu cred că ar cădea jos, ș'ar muri...»

După o tăcere, zise iar:

«Aș voi să-i spun lui Costică... El e aproape bărbat; pot să-i spun, că-i bărbat... Dar nu știu ce hotărîre are să ia el... Eă n'am încredere într'insul... El poate n'ar face nimic... Și poate mi-ar spune și mie să nu fac nimic... Eă știu ce-are să facă el? Și eă vreaă să iau numaidecît o hotărîre... Ce să fac?...»

Iar tăcu. Două lacrimi i se scurseră în lungul obrazilor palizi.

«Mă doare capul!...» șopti ea, cu glas duios.

Apoi se ridică încet în picioare.

«Eă zic așa, domnișoară Amalie... Eu zic să mă duc la tata și să-i spun curat: Tată, trebuie să te întorci la noi... Atîta am să-i spun, și el are să priceapă că dacă nu se 'ntoarce, eă mă duc... de ce să măi trăesc? În privința asta sint foarte hotărîtă... Eu am suflet drept... Ce zici? Eă atîta am să-i spun... Dar a-tuncea, cînd l-oîu vedea, poate-am să-i spun măi multe... Acuma nu mă măi pot gîndi... Ce zici, domnișoară Amalie?...»

Eă eram spăimîntată. Tremuram.

«Nu, să nu faci nici asta, drăguță!... Nu se poate. Cum ai să te duci? Ce-ai să faci?...»

— Ba da, trebuie să mă duc! șopti fetița. Tata-i singur în odaia lui...»

Iși șterse lacrimile, făcu doi pași și ieși. Rămăsesem încremenită, fulgerată parcă. Ii auzeam pașii lini prin sală. Auzii o ușă deschizindu-se. Și inima mi se strînse dureros în piept. O mare nenorocire trebuie să se întimple. Căutam să întind urechea; făceam presupunerî. Imî înfățișam pe cuconu' Tudorache. Poate va izbucni într'o minie grozavă. Nici nu știu cînd m'am înflorat ca de frig. M'am trezit tremurînd ca varga. Poate să fi trecut un șfert de ceas. Nu, n'a trecut nici atîta. Deodată auzii pașii fetiței. Ii cunoșteam bine. Deschisei repede ușa. Era albă ca varul, cu ochii ca două flacări.

Am strigat perdută: «Ce este? Cum a fost?...»

— Liniștește-te, zise încet copila... A fost bine... Am intrat ș'am zis așa: Tătuță, ce vrei să faci? Eă te-am văzut cu Lucia... Deodată i s'aă mărit ochii. A sărit în sus. Am zis repede: Tată, eă simt că trebuie să mor... Nu pot să rabd... S'a surpat ceva în sufletul meă... — Și nici nu știu cînd s'a apropiat de mine, m'a cuprins, mi-a sărutat minile... mi-a sărutat tata minile!... Ș'a început să plîngă el, domnișoară Amalie... dar eu nu plîngeam... Eă îl priveam hotărîtă... Și-mî zicea: Iartă-mă, puiule... S'a isprăvit... A fost o nebunie... M'ai bine mă 'mpușc!... Așa a zis: mă impușc cu revolverul... Numaî iartă-mă... Și eă am zis: Te iert, tată... — M'a întreat cu grija: Ai spus mamei? — Nu, nu i-am spus... Numaî între noi rămîne... Eă am să mă 'mbolnăvesc, dar n'am să spun mamei... Atîta a fost... Ș'acū trebuie să mă duc în pat, nu măi pot...»

Eă o priveam inspăimîntată. Gemeam: «Ce-ai făcut, Margaretă! Ce ai?...»

Ea zimbea: «N'am nimica... Are să-mî treacă...»

Iși duse mâna la frunte. Șovăi. Era ca amețită. Deschise ușa. Ieșii și eu după dinsa. Intra în odăița ei,—ș'acolo se lăsă pe pat și începu să plângă și să geamă.—N'am mai putut. Am prins răcnii îngrozită. Strigam pe cuconu' Tudorache, pe cucoana Irena. Ceream apă, ceream colonie. Copila tremura și gemea.—Ca 'ntr'o izbire de furtună sosiră cu toții. Nimeni nu știa ce s'a întâmplat. Mă întrebau toți, mă priveau cu ochi înspăimîntați, iar cuconu' Tudorache căzuse pe un scaun și se apucase cu minile de cap...

A venit doctorul. Fetița era bolnavă. Avea friguri.—Ș'acuma, mai liniștită, stă în patul ei alb... A slăbit, are o față ca de marmoră lucie, nu zîmbește, nu vorbește. Numai spre sară are ușoare friguri, și aiurează... Chiamă cu glas ușor, stîns, pe Lucia Rizu... Sta în ceasuri întregi la căpătăiul ei, iubite prietine, cuget cu uimire la sufletul acesta tînar, care a tresărit deodată într'o nenorocire, în fața vieții,—și cînd mă gîndesc c'ar putea să moară, îmi vin lacrimile.

IV

... Nu pot, nu mă lasă inima să nu-ți povestesc înaintea despre patimile mele. În multe nopți ale sfîrșitului acestuia de iarnă n'am închis ochii. Am stat la căpătăiul bolnavei, i-am priveghiat ceasurile chinuite, i-am zîmbit în clipele de alinare.—Stam întinsă într'un colț larg de catifea roșie; o candelă de argint ardea într'un colț al odăii, supt icoane, și răsplinea o lumină palidă, slabă, care nu supăra somnul copilei. Focul pîlpii, plimba umbre mari pe pereți. Duduia Margareta sta deșteaptă un răstimp, tăcută, cu ochii în bagdadie,—după aceia părea că o învinge oboseala și pleoapele cernite cădea peste florile ochilor ei: avea doi ochi triști, ca niște flori bolnave. Era liniște în odaie și'n jurul meu. Intra fără să simt, în vîrfurile degetelor, cucoana Irena. Nu zicea nimic. Intindea capul și privea în culcușul odorului ei, ofta și se așeza și ea într'un colț. Și tăcerea ne impresura. Focul avea tresăriri, jarul se risipea încet, clipea cu ochi de rubinuri. Și cucoana Irena iar avea oftări adînci și grele. Un vînt tremurător se ridica afară, îi simțeam pipăirile la ferestre,—trecea, și ne lăsa în muțenia și'n jalea noastră.

Ziua, venea cuconu' Tudorache. Fetița era totdeauna cu pleoapele închise cînd intra el. Se apropia de mine și mă 'ntreba mai mult din ochi: «Ei, cum îi mai este? Ce-a mai spus doctorul?...

— I-î mai bine... » șopteam eu. Și el dădea repede din cap. Apoi rămînea cu ochii duși, gîndindu-se la ceva. După un timp se întorcea spre pat, privea iar lung spre copilă,—se trăgea tăcut îndărăt și ieșea, furișîndu-se parcă.

Costică plecase cu pălăria pe-o ureche. El de-un lucru era mirat: nu putea să înțeleagă de ce s'a îmbolnăvit soră-sa. «Bine,

frate, doctorul spune că nu-î răceală... Dar ce-î atunci? El nu poate să spue ce-î... Ei bine, dar asta e ceva scandalos...»

Cucoana Irena nu întreba, nu se mira. Peste sufletul ei apăsa o greutate ucigătoare. Ea nu înțelegea nimic, nu voia să știe nimic. Fetița ei era bolnavă,—atît. Ofta și plîngea.

Așa, cu greū, cu amar, trecură nopțile lungi în care se văita austrul, zilele mohorite de sloată, cu picșurî monotone din ștreșină; și 'ntr'o zi cu soare, dupăce deschisesem ferestrele și dăduse năvală în odăe o undă răcoroasă cu miros de pămînt dezghețat,—într'un fum mingiios de raze duduia Margareta deschise ochi limpezi. Imi zîmbi deodată—și'n piept simți o înfiorare de bucurie, o căldură care mi se ridica spre gît și spre ochi, și parcă se șterseră toate oboselile mele, toate clipele de durere, toate spaimile. Copila imi era dragă—ș'acū o vedeam dintr'odată zîmbind vieții.

Și din ceasul acela, cu începutul primăverii, soarele umplu de bucurie casa și inimile. Petrișor intra c'un comanac năstrușnic în cap; își puse mască într'un rînd; își puse barbă de cilti; se îmbracă altădată cu rochie, se legă la cap cu grimea, și se împiedeca de covoare,—ca să facă haz fetița și să nu-î pară lungi ceasurile în pat. Cucoana Irena aducea cu mîna ei supă, se așeza pe marginea divanului; nu știa ce să mai zică, ce să mai facă:

«Îți place supă, pușorule?»

— Imi place, răspundea zîbind fetița.

— Și ți-î foame?...

— Da, am o foame de lup... »

Și abia mîncă. Era slăbută. Cucoana Irena ofta.

«Minică puțin, ca o păsărică, dar tot imi pare bine, tot 's bucuroasă...»

Intr'o zi cuconu' Tudorache a intrat pe neașteptate,—s'a apropiat de pat, a luat de pe plapumă mina ca de ceară a copilei și a sărutat-o. A zis încet:

«Draga tatei...»

Il priveam mișcată. Și prin ochii fetiței trecu ca o lucire de milă. Apoi il privi drept și zîmbi. Vorbi trăgîndu-și încet mina.

«De-acū am să mă fac zdravănă și voinică...»

Acū stăteam de vorbă amîndouă. Îi spuneam fetiței despre vegherile mele din două săptămîni, despre nopțile lungi, despre așteptările mele ș'ale cucoanei Irena.

«Nu credeam c'am să mă'mbolnăvesc...» zicea ea domol. Și stătea cu ochii ațintiți înaintea, cu obrazul palid și neclintit.

Zilele treceau curînd; zăpezile se topiseră. Fata se inzdărneala văzînd cu ochii. Îi plăcea să simtă mirosul primăverii și mă ruga să-î deschid fereastra. Sta în pat între perini, în capul oaselor; vorbea cu mine, cu maică-sa, orî încerca să citească o carte. O opream dela citit: așa hotărîse doctorul, un om grăbit, frește cu ochelari, caifă ridea și făcea glume: «Ei, ce mai face bolnava? n'a fugit pe-afară, nu?...»

O opream dela citit, și fetița mă ruga :

«Domnișoară Amalie, tu știi cit de tare îmi plac cărțile... Nu pot fără asta... Lasă-mă, te rog, măcar cite două ceasuri pe zi...»

Își lăsa cartea pe genunchi și răminea cu ochii duși. Cer-cam s'o întreb despre suferința ei, despre gândurile care-i veneau. Îmi răspundea c'un zîmbet;—tăcea.

Intr'un rînd, spre sară,—stăteam singure numai la lumina focului. Cucoana Irena și cuconu' Tudorache ieșiseră. Duduia Margareta își întoarse spre mine capul. Îi jucau umbre și lumini pe obraz și'n ochi.

«Domnișoară Amalie, tare te rog să-mi faci o plăcere... Aud mormăind prin ogradă glasul lui moș-Ilie... Chiamă-l oleacă aici... El a ținut pe tata în brațe, m'a ținut în brațe și pe mine și mă dezmierda cînd eram mititică. Acu aș vrea să-l văd...»

— Bine, fetiço...»

Și bătrînul părea speriat, cînd intră plecat din șele, în virful degetelor, cu căciula în mină. Numai barba albă i se vedea prin lumina fugarnică a focului.

«Sărut mina, duduiță...»

— Moș-Ilie, zise încet fetița; îți aduci aminte cînd mă purtai în brațe și-mi spuneai povești?»

Bătrînul de bună samă că ridea în barba lui albă, dar noi nu-l vedeam. Era slugă veche și nesfioasă. Se apropie de sobă și se cinchi jos, lîngă flăcări.

«Duduiță dragă, zise el vesel, tare-mi pare bine că ai scăpat... Mai bine să mor eu, că-s o căzătură... Moartea asta e o păcătoasă; pe semne că i-îspaimă de mine.. Nu vrea să-și tocească dinții de ciolane tari... Acu s'a dus pe pustii locuri...»

Moșneagul tăcu. Margareta îl asculta. Se lăsase pe spate cu fața în sus și-l asculta cu ochii deschiși spre bagdadie.

«Duduiță, zise iar moș-Ilie, am să-ți spun o veste... Să vedem, poate-ai să te bucuri oleacă... Mi se pare că cuconășu' are de gînd să ne ducă la moșie din vreme, anu' ista... Cum s'a desprimăvara bine—ș'or începe a înflori grădinile...»

Margareta începu să ridă veselă : «De asta îmi pare bine... De cînd tot aștept să se facă primăvară !...»

O vreme am tăcut. Mi se părea cam ciudat un schimb de vorbe între'o fetiță de boer și un Țigan bătrîn, un fost rob. Și ție, poate ți se pare ciudat lucrul. Dar trebuie să știi că din vechi vremuri copiii aū crescut în brațele dădacelor, în legănările cîntecelor monotone,—și, după cite am auzit, barbarii aceștia aū înfrîurit mult cu istoriile lor întunecoase, cu legendele lor, mai ales asupra cuconițelor, care până ce se măritaū nu ieșeau din cămările lor, dintre roabe. Acestea mi le spunea duduia Margareta; ei îi place mult să vorbească despre vremurile de odinioară... Îmi zicea cu un zîmbet ciudat : «Pe-atuncea, domnișoară Amalia, aū fost altfel de oameni...»

S'acù, în întunericul odăii, în filfiirile de aripă ale flăcărilor, — stăteam tăcuți, eu, fetița și fostul rob. Era o pace adâncă în toată casa; parcă eram despărțiți cu ziduri și de lume și de vremurile acestea. Iar moșul parcă înțelegea că, dacă sta el lângă foc, și dacă stă prin întuneric o domniță în pat, și tace, el trebuie să spue o istorie veche, din alte vremuri.

«Duduiță, vorbi el cu glas moale, era odată, tare de demult, un boer bătrîn prin ținutul Vasluiului... Eu l-am apucat...»

Și parcă vorbele acestea două ale bătrînului: «Era odată...» aveau un farmec nespus. Simțeam cum îmi pătrund în inimă, cum stați gata să dezvăluiască o taină plină de întuneric, o tragedie din trecut...

După două săptămîni, se făcuseră pregătiri de plecare, într-o bucurie nespusă. Era vorba să facem Paștile, care cădeau la sfîrșitul lui Aprilie, acolo în curțile bătrînești dela moșie. — Eu n'am văzut niciodată o plecare la moșie. Trebuie să știți c'au venit două harabale uriașe, de-acolo, dela Domnești, harabalele boerești cu cite patru boi albi, cu coarnele mari lucii și frumos aduse. S'au pus în ele tot felul de lucruri, s'au încărcat vasele de bucătărie, cuferi cu straele boerilor, în una cred că a intrat o băcănie de coloniale. Și boerul Tudorache, nerăbdător și minios, privighea totul, se învîrtea în jurul oamenilor și era într'una nemulțămît.

«Am spus lui Iorgu Bacalu să trimeată o putinică de masline... S'a pus putinica de masline?...»

— Zău nu știu, sărut mîna, gîfîia Timofte vîrîndu-și căldările de aramă în harabă, în sudoarea frunții.

— Ce face? prinse a striga cuconu' Tudorache ieșit deodată din sărite. Bine, brutelor, dar ce grijă aveți voi, măi? Nu v'am spus eu să luați sama? Apoi bine, bre, tot eu să țin socoteala de toate? ce fel de vorbă-i asta?... Duceți-vă dracului, nu sinteți bunî nici de zeama oului!...

— Conașule, s'avem iertare, vorbi liniștit de după car, moș-Ilie; putinica de masline-i aici, în fundul coșului; am pus-o întăiu și'ntăiu.

— Poftim!...» strigă cu năduf, întinzînd mîinile, cuconu' Tudorache; și după aceia nu mai zise nimic despre putinica de masline.

Dar nu trecu mult și începu iar:

«Rogojîni de acoperit harabalele sint?»

— Sint, zise Ilie.

— Da' boii i-ați adăpat?

— Nu știu, conașule, ce-aș făcut oamenii...

— Așa? oamenii? Bine, bre, ce grijă aveți voi, bre! de ce sinteți voi bunî, bre! Bată-vă Dumnezeu să vă bată, știți să mincați și să beți, altceva nu știți nimic...

— I-am adăpat, cucoane, cuvîntă unul din țaranî, cu căciula în mînă.

— Poftim ! strigă iar boerul. — Ei, acū-i gata ? Incă nu-i gata ? Măi, voi sunteți bunî de spînzurat, pe Dumnezeuul meu ! Unde-i vătavul ? Unde-i vătavul ? De ce-a venit el aici ? Dacă nu plecați într'un ceas... Unde-i vătavul ? De ce stați eū aici ? ce-s eū aici ? Dacă nu plecați într'un ceas, vă'mpușc !...»

Și foarte indignat, cuconu' Tudorache se îndreptă cu pași mari spre casă. La ușă, se întoarse în loc.

«Da' puștile mele le-ați uitat ? Desigur că le-ați uitat !

— Sărut mîna, conașule, nu le-am uitat...

— Bine», răspunse boerul răsufîind greū, și iar făcu doi pași în ogradă, privind cum încărcaū oamenii...

Harabalele porniră cu zgomot. «Luați sama ! striga boerul cît ce putea. Luați sama la hopuri ! luați sama la poduri !»

Pe urmă intră în casă. Noi eram gata. Ne puneam pălăriile.

«Aș bea o cafea !» zise boerul, cu fruntea încrețită. Apoi uită cafeaua.

«Pe Dumnezeuul meu, răcni el, cu oamenii aceștia nebu-nești ! Iaca, acuma sînt sigur că nici trăsurile nu-s gata.... Pe urmă, sînt sigur că la mijlocul drumului avem să ne-aducem a-minte : Aha ! am uitat cutare lucru !... Pe onoarea mea, dacă nu s'a întîmpla așa, să-mi radetți mustața ! Știu eū, așa-i totdeauna.

— De ce te turburi, dragă ? vorbi cucoana Irena, așa faci totdeauna.

— Poftim ! totdeauna ! Dar așa-i, cum spun eū. Poftim... — Și făcu pași mari pînă la ușă, o deschise și ieși afară. Poftim. Gata trăsurile, Ilie ? Să vezi că nu-s gata ! Gata trăsurile, Ilie ?

— Sărut mîna, cuconașule, — gata !» strigă bătrînul.

Cuconu' Tudorache pufni și nu mai zise nimic. Apoi se întoarse furios spre noi.

«Bine, frate, încă nu v'ați gătit ?... Cit o să stați înaintea oglinzilor ?

— Sărut mîna, cuconașule, gata !...» zise de lîngă mine fețița, zîmbind veselă.

Cuconu' Tudorache izbucni într'un hohot de rîs și se liniști.

Eū și duduia Margareta, într'o trăsură mlădioasă și largă, pornirăm înaintea. Din urmă, moș-Ilie, dela trăsura cealaltă, strigă flacăului de pe capra trăsurii noastre :

«Măi băete măi, să ia! sama la minat, că pe urmă ai de-a face cu noi !...»

Vizitiul nostru întoarse o față tînără, fără mustață, îndărăt, ne privi o clipă și dădu din cap spre moșneag : «Las, moșule, n'ai grijă !»

Și deodată dădu drumul cailor, se așeză bine pe capra lui și scoase un șuer ș'un strigăt vesel. Pe drumul zbicit, fără pîlă, mergeam lin, fără zdruncin, în tropotul innăbușit al fugacilor, doi cai mărunți, negri, cu coamele tunse. — Cimpiile în aburi se arătară curînd, cu muncitorii imprăștiati în întinderi, pe ogoare, și duduia Margareta din mantaua ei largă, cenușie, își înălța fața palidă ca să privească mai bine cuprinsurile și să

soarbă aerul proaspăt. Era o zi liniștită și luminoasă din mijlocul lui Aprilie; parcă simțeam o furnicăre, o destindere în toate mădularele; vântul fugii îmi susura ca o cântare domoală pe la urechi. Fetiței i se luminaseră ochii, i se rumeneau obraji. Avea un zîmbet dulce ca de vis.

«Domnișoară Amalie, zise ea întorcîndu-se cu o mișcare vioasă spre mine; tare mă simt bine... și fericită... Parcă sint alta...» Tăcu o clipă. Se gindea. «Da... șopti ea. Acum sint alta... Nici nu bănuiam eu ce schimbări au să se facă în mine... Și-i o lumină așa de ciudată pe cîmpul... Uite și cocostîrci...»

Deasupra unei girezi singuratice se învîrteau citeva părechi de cocostîrci, cu aripile desfășurate, nemîșcate parcă, plutind, cu gîturile întinse înainte, cu picioarele zvîrlite îndărăt.—De pe o arătură neagră, umedă, sări un iepure deodată.

«Iaca un iepure! iaca un iepure!» strigă fetița tresărind. Vizitiul dădu drumul unei șuerături ascuțite. Și sălbătăciunea parcă ar fi zis: să ne vedem cu bine!, se opri o clipă, se uită spre noi mișcîndu-și urechile, apoi o luă la sănătoasa. Il urmăream. Departe, se opri și se piti în niște haturî. Apoi îi zării numai urechile alergînd la linia unei brazde.

Nu-l mai văzurăm. Copila se destinsese parcă și se așeză la locul ei, își trase mantaua peste piept, după aceia, în legănarile trăsuri, în mișcarea soarelui călduț, închise ochii.

«Soarele îmi face bine...» vorbi ea încet, ridicînd numai o clipă pleoapele și uitîndu-se spre mine.

Așa am mers mult. Trecurăm printr-o pădure; un vînt rece și umed ne învălui. Copacii ne fugeau pe dinnainte. Copitele cailor, roatele trăsuri aveau vuetes deslușite care se infundau adînc pe supt bolțile abia înmugurite. Ici colo răsăreau pilcuri violete de toporași; în unele locuri, ca niște stelute de ninsoare, sta presărată floarea-păștelui. Duduia se învălea friguroasă în mantaua ei; privea în juru-i fără de nici-un cuvînt. Apoi deodată ieșirăm în lumina cîmpiei, într-o vale liniștită, în soarele amezii. O apă sticlea departe într-o luncă; mai încoace, într-o risipire de pomi înfloriți, se înălțau acoperișuri roșii de olane. Pe coasta cealaltă a văii un sat își împrăstia căsuțele.

«Iaca Domnești! strigă fetița. Acolo unde se vede acoperișul de olane e curtea noastră... Am ajuns foarte repede... Să vezi ce odăiță am eu... Dă drept în florărie...»

Ridicase capul și privea, cu ochii mari, pe cînd caii alergau mai repede pe valea trăgănată. Vizitiul dădu un chiot prelung care trecu răsunînd prin văi; și deodată duruitul se strînse parcă între două șiruri de sălcii care întindeau, răsfireau plete lungi verzi, palide, deasupra șoselei.

Apărură deodată din nou acoperișurile roșii, pe urmă două porți mari date în lături pe care trăsura intră cu zgomot în pocnete de biciu. Ne așteptau fețe zîmbitoare de servitori; argați în strae albe își scoteau cușmele din cap. Trăsura se opri la scări de piatră. Un cerdac larg înălța stilpi mari de lemn pe

care se agătau edere; ferestre luminoase, uriașe; în jur grajduri, hambare; verdeață în fund; într-o parte, după gard de oștrețe, un popor nenumărat de paseri,—dintre care găștile își înălțau strigătele lor scurte, ca de clarinet. Pe cînd ne coboram cu picioarele amorțite,—sosea, trăgea la scară și trăsura boerilor, și moș-Ilie zicea vizitiului nostru:

«Brava ție, Niculăeș! Imi place cum mi-ai întors-o la poartă!... Ș'ai pocnit din biciu, chiar cum te-am învățat eu!»

Cuconu' Tudorache își zvirlea brațele în toate părțile:

«Ei, ce ziceți? Așa-i c'am ajuns repede?—Cum vă simțiți? bine? bine? Eu știu c'aș bea o cafea neagră, nimic mai mult decît o cafea neargă!..»

Citeva slugi bătrîne se apropiară. Sărutară pe rînd, plecîndu-se, dreapta stăpinilor.

«Ce mai faceți? întreba repede boerul. Cum te chiamă pe tine? Gahița?... Nu te chiamă Gahița? Te chiamă Profira? Brava! Iaca, te uitasem!... Ei, vă pare bine c'am venit? Da' tu, Ioane, ce mai zici?..»

— Bine, cucoane, sărutăm dreapta...

— Ion te chiamă, așa-i?

— Nu, cucoane, Costache... să fie cu ertăciune...

— Bine zici, bine zici,—iaca, te uitasem...—Ei, Irenă, ce facem? Să intrăm în casă. Da' fetița? Așa-i că te-ai bucurat? Am făcut barcă nouă pe iaz...

— Acū nu mai zic nimica, imi pare bine c'am ajuns...»
vorbi zîmbind fetița. Și avea o lucire de mare bucurie în ochi.

În sărbătorile Paștelui livada mare a curții era toată înflorită. Erau cireși cari scuturau ninsori de flori albe, meri cu florile ușor rumenite în bătaia luminii. Eșiseră toate gizele pămîntului în căldura potolită, țîriiau rîndurile și lăstuni în preajma cuiburilor.—Pe o potecă de liliaci ne îndreptam spre iaz, ne opream pe o punte și priveam cum se urcă din adîncuri în unda limpede, cum încep să se țese, lianele apelor. Deoparte și de alta pădurea veche de ulmi înălța trunchiuri uriașe care săgețau și'n fundul apei, spre cerul senin de dincolo—unde părea o altă lume de lumină, văzută printr'un geam limpede.

Alături de fetița umblam cu pași domoli; ne întorceam. Eșeam din parc pe o portiță veche, și'ndată, acolo, în marginea satului, sub poală de pădure rărită, dădeam peste scrînciob și peste horă. Vedeam cu mirare cum ciocnește toată lumea ouă roșii. După ce rosteau întâiu vestea cea bună: Hristos a înviat! —unul ținea oul, altul ciocănea cu luare-aminte... Parcă se săvirșea o faptă din cele mai însemnate. Cîntau lăutari, se învirteau părechii-părechii în jocuri forte iuți, ori porneau lanțuri, virtejuri cu chiote... Era o bucurie aprinsă și sălbatică.

Ne întorceam spre casă. În scaunul ei larg, în cerdac, în după amiaza caldă, fetița rămînea pe gînduri într'un colț,—pe cînd în cealaltă parte boerii primeau vizitele de sărbători ale nobleței din partea locului, din sat, de pe moșie.

Veni întâiî învățătorul, un tînăr fără mustață, destul de stingaciî. Era săracuț îmbrăcat, dar purta mănuși de piele. Sărută mina cucoanei, dădu mina cu boerul, luă o dulceață,—apoi întrebă despre sănătate, și se bucură, frecîndu-și mănușile, cînd află vești bune dinspre partea aceasta.

«Am aflat că domnișoara a suferit... zise el cu sfială, privind pieziș spre noi.

— Da, zise cuconu' Tudorache, fumîndu-și țigara și privind în depărtări; dar acuma e bine, pot să zic că e foarte bine... Dar dumneta cu școala, cum o duci?...

— Eî, cam greî, nu prea vor să-și dea oamenii copii la școală...

— Nu ? și de ce mă rog?... Adică da—ce să faci? așa-s ei... Încă nu-s deprinși... Copilul trebuie să lucreze,—ce folos înțelege țaranul de la școală?... Parcă cei cu carte o duc mai bine?... În privința asta, domnule Virilan, imi am eî ideile mele...»

Fetița zîmbea și asculta. Învățătorul se așeză mai bine pe scaun și tuși, cam încurcat. Pe urmă îndrăzni să îngine :

«Domnule Amărăscu, să nu vă fie cu supărare... Am avea nevoe și de o leacă de bibliotecă... Dacă ați avea bunătatea...

— Domnule Virilan, zise repede cuconu' Tudorache, dumneta ești om inteligent, te știî, dar nu știî dacă pricepi că o bibliotecă n'aduce nici-un folos... Ce să citească țaranul? El trebuie să muncească, el parcă mai are cînd să citească? Ce să citească? Asta nu mi-am inchipuit-o niciodată... De lucrurile acestea sînt convins, crede-mă... Eî cunosc oamenii, ascultă-mă, eî sînt un om care țin la obiceiurile vechi, știî eî ce lucruri sînt de îndreptat în țara asta...»

Cuconu' Tudorache privea foarte mulțamit spre învățător. Parcă voia să-i zică: Dumneta ești un om cumsecade... Cucoana Irena îl mai întrebă de una de alta, apoi băiatul sărută mina cucoanei, dădu mina cu boerul și se coborî în virful degetelor pe scări.

«La revedere, tinere!» zise vesel cuconu' Tudorache; apoi prinse a urmări cu luare-aminte fumul țigării, care se răs-fira în rotogale în limpezimea aerului.

«De-acî trebuie să vie preotul.. zise rizînd ușor duduia Margareta. Lucrurile care se spun sînt foarte interesante...»

Preotul venea în adevăr, mîngîindu-și barba sură și pășind rar pe drumușorul prunduit. Își ferea cu grijă reveranda de tu-fele de trandafiri care creșteaî dese dela portița pînă la scară. Își ridică fața : un obraz ars de vînturi, cu ochi de o umilîntă în adevăr creștinească. Zîmbi suînd scara, apoi, în cerdac, se ploconi spre boer și spre noi.

«Sărut mina, părinte ! zise cuconu' Tudorache. Ce mai faci? Cum merge cu sănătatea. Bine? Dar cu afacerile? Și mai bine? Nu merge bine? Cum se poate? Poftim, șezi colea și ia o dulceață... Ce zici, Irenă, părintele parcă s'a mai îngrășat... Vra

să zică nu merg bine afacerile... Atuncea de ce ești slujbașul lui Dumnezeu?... Ce-am înțeles, părinte, dacă se poartă ast-fel cu sfinția ta?... Mai rău de cit cu o slugă. Asta nu-î frumos, îți spun drept!...»

Cuconu' Tudorache rîdea. Rîdea, cam stînjenit, și părintele. Apoi mărturisi cu un suris umilit:

«Ce să facem, cucoane Tudorache, dacă vremurile-s grele...» Și deodată se hotări: Mărturisi boerului că ar avea nevoie de câteva care de lemne...

«Așa părinte? Vra să zică mai degrabă dăm noi, decît cel de sus... Și eu nici macar un sfînt nu-s... Da eu țin la obiceiurile vechi, și-ți dau, cum nu... Numai să-ți spun, părinte, toate ca toate, da' vremurile nu mai sint acuma ca altădată... Acù a început a se duce credința...»

Părintele Ion oftă și dădu din cap: Așa-î, așa-î... Apoi se grăbi să ceară țidula...

«Care țidulă?»

— Țidula de lemne, cucoane Tudorache, dacă nu vă supărați... Altfel nu-mî dă feșterul...»

Eu priveam cu luare-aminte și ascultam dezbaterile acestea a doi oameni binecredincioși.—Și după ce plecă popa Ion, veniră primarele și notarul, în haine negre, cu minicile cam scurte. Amîndoi se ploconiră odată și-și trecură minile prin mustățile lungi:

«Sărutăm dreapta, cucoane Tudorache...»

— Aha! bine că mi-am adus aminte... zise deodată cuconu' Tudorache... Uite ce-î, Cojocarule... Cred că nu ești degeaba primar în comună...—Iar primarele întinse gîtul spre boer.—Nu mi-au eșit trei oameni, ori patru, la arat... Să ceri lista de la vichil... Să-î urmărești numai decît... Cu mine nu se joacă... Înțelegi?... Pe urmă, notarul... Domnule notar...

— Ordonăți, cucoane Tudorache...

— Vezi cu învoelile, poartă-te harnic... Eu am încredere în dumneata... trebuie să-ți cunoști poporul... Să meargă strună, cu regulă, ca la militarie...»

Amîndoi funcționarii plecară, cu hainele lor negre cu minicile scurte. Iar cuconu' Tudorache, vesel, își zvîrli țigara și începu să se plimbe prin cerdac.

«Aceștia-s oameni energici, zise el cu hotărîre. Imi pare bine că-î am la primărie.. Au venit la mine și s'au rugat... Cucoane, pune-mă primar, zice, că am să te slujesc cu credință... Și notaru-î băiat bun... Amîndoi au fost sergenți în oaste.. Se pricep cum să 'nvîrtă treburile...»

Cu plecarea *administrației* încetară vizitele. În după-amiaza caldă, cîntău cucoșii;—un păun striga speriat în desișurile livezilor. Se întinse apoi tăcerea. Și duduiă Margareta se ridică în picioare și zise:

«Să mergem s'auzim cucul...»

Esirăm în livadă. Parcă ploua lumina, străpungînd pomii înfloriți. Frunzele tinere luceau în soare; nici șoapte, nici înfi-

orări nu treceau. Pășeam prin iarba tinăra, ca pe un covor moale.

«Toată tinereta primăverii parcă se urcă în mine din pământ, zicea fetița. Tare mă simt bine! I-auzi, și cucul... Dar trebuie să fie departe, abia s'aude...»

Ne oprirăm ca să ascultăm în depărtare cucul.—Apoi ne îndreptarăm iar spre iaz, printre tufe dese de liliaci, printr'o mireasmă amestecată. În opust țîriau apele; zidul ulmilor se răsfîrgea limpede în adîncuri. Ne așezarăm în iarbă, aproape de apă, pe tapșanul prăvălatic.

«Nu înțeleg de ce mă bucur acuma de singurătate. vorbea fetița. Parcă n'ași mai putea trăi la un loc cu multă lume. Acum mă mișcă și cîntarea cucului; acuma florile parcă au un înțeles... Nici eu nu înțeleg ce am... Parcă îmi vine așa, un dor... Parcă ași vrea să mă duc... Pe urmă ași vrea să mă pun cu fața în sus, supt un măr înflorit, și să mă bată așa soarele, și să-mi aburească prin păr vîntul...»

Mă privi însuflețită. cu obrajii rumeniți. «Nu pot să-ți spun, domnișoară Amalie, toate cîte îmi trec prin minte și prin suflet... Nici eu nu înțeleg... Îți spun numai ție... Parcă aștept să mi se întimplă ceva fericit... Acum parcă ași vrea să am vi-oara cu mine,—să cînt ceva în singurătatea asta...»

Rămaserăm privind pe luciul tapei, până ce copila tresări. Dădu drumul unui strigăt innăbușit de mirare și întinse mîna. În lumină, în fața noastră, pe malul cellalt, din țihla măruntă eșise la lumină o vidră. Blana castanie îi lucea ape-ape, mișcătoare. Îi sticleau ochii. Privea cu luare-aminte în juru-i. Se innălță puțin apoi,—și fără nici un salt, fără zgomot, deodată se cufundă în iaz; rămaseră cercuri în urmă-i, care se tot lărgeau spre malul nostru; apoi o diră argintie prinse a alerga spre coada iazului, în lungul malului...

«Ați văzut cum se uita la noi?» zise veselă duduia Margareta.

Iar tăcurăm; și iazul n'avea nici-un fior. Departe, cine știe unde, în sat, prin livezi, un flăcău cînta de dor cu voce mlădicioasă și dulce. Fetița se lăsase pe spate în iarba tinăra și asculta. Inchisese pe jumătate ochii. Zimbea ca unei înfățișeri dragi. Mi s'a părut că o aud oftînd.

(Va urmă)

Mihail Sadoveanu